

Pompeu Fabra consulta el seu diccionari amb els néts. La imatge és una de les darreres del Mestre.

Fabra va quedar astorat amb el IEC

La Fundació Pere Coromines publicarà els propers dies la correspondència mantinguda a l'exili entre Pompeu Fabra i Joan Coromines. Fabra s'hi mostra crític amb el IEC. EL TEMPS avança una selecció de les cartes enviades pel Mestre a Coromines.

Pompeu Fabra va afegir, a la situació de l'exili, i a la pena per la situació de la cultura i la llengua catalanes sota Franco, un disgust diguem-ne professional. El Mestre, recentment homenatjat arran del cinquantè aniversari de la seva mort, va confessar des de Prada de Conflent el 15 de març de 1948, a Joan Coromines, exiliat a Xicago, el seu astorament pels nomenaments de Josep Maria de Sagarra, com a membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, i de Ramon Aramon, com a secretari general de l'entitat i nou home fort de l'acadèmia normalitzadora de la llengua, home que coneixia personalment, perquè a més de company de les oficines lexicogràfiques del IEC, va ser ajudant seu a la Universitat Autònoma de Barcelona. La carta en la qual confessa el seu astorament i el disgust per no haver estat consultat, ni contestat a la demanda d'aclariments, serà la número XV del llibre *Pompeu Fabra i Joan*

Coromines. La correspondència de l'exili que la Fundació Pere Coromines publicarà ben aviat, a cura de Joan Ferrer, Josep Ferrer i Joan Pujadas. Ramon Aramon ha estat, bàsicament filòleg, i, com ens diu la correspondència, Fabra confiava, en qüestions de llengua, en un lingüista, Joan Coromines, amb el qual consulta les modificacions que proposa fer al seu *Diccionari*. Les cartes descobreixen que Fabra temia que no tots els canvis fossin acceptats pels nous dirigents de la Secció Filològica, com així va ser. El llibre completa la correspondència amb altres textos fabrians que Coromines conservava, com les dues llistes de modificacions de Fabra que Joan Coromines va copiar al IEC l'any 1952, dos anys abans de l'edició del diccionari revisat. Els curadors anoten les que van ser-hi acceptades i les que no. En conjunt, documents lingüístics únics i una part de la història de la normativa. **Lluís Bonada**

Pompeu Fabra: "Voldria que ens poséssim d'acord vós i jo sobre les reformes"

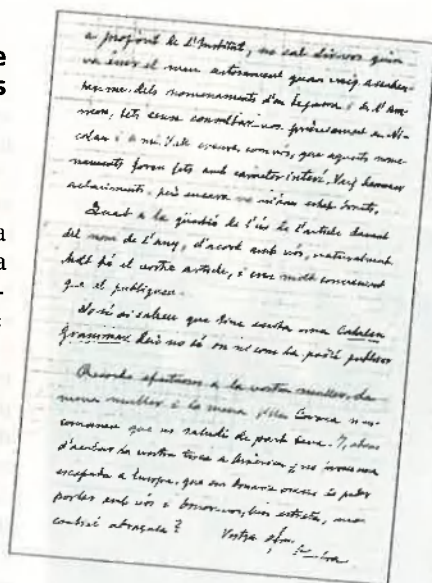
Prada, 15 de març de 1948

Estimat amic Coromines,
Vaig rebre la vostra lletra el dia mateix que feia 80 anys. Em va emocionar vivament la seva lectura. Quan un estima un amic com jo us estimo a vós, quina satisfacció no li dona de sentir-se'n estimat com vós m'estimeu a mi! Vós, enyorat Coromines, m'heu prodigat les proves del vostre afecte: estigueu cert que les agraeixo de tot cor! Retardava la contesta a la vostra lletra perquè volia adjuntar-hi la llista de les innovacions ortogràfiques que penso proposar a l'Institut en ocasió d'haver emprès aquest la revisió del meu *Diccionari*. Però veient que a hores d'ara encara no tinc confeccionada sinó una petita part d'aquesta llista, no vull deixar passar més temps sense escriure-us acusant-vos la recepció de la vostra lletra, tot prometent-vos, però, que us la trametré com més aviat pugui, perquè abans d'enviar-la a la Secció Filològica voldria que ens poséssim d'acord vós i jo sobre les reformes que convé sotmetre a l'aprovació de l'Institut. I, a propòsit de l'Institut, no cal dir-vos quin va ésser el meu astorament quan vaig assabentar-me dels nomenaments d'en Segarra [sic] i de l'Aramon, fets sense consultar-nos prèviament en Nicolau i a mi. Vull creure, com vós, que aquests nomenaments foren fets amb caràcter interí. Vaig demanar aclariments, però encara no m'han estat donats.

Quant a la qüestió de l'ús de l'article davant del nom de l'any, d'acord amb vós, naturalment. Molt bé el vostre article, i crec molt convenient que el publiquem. [...]

I, abans d'acabar la vostra tasca a Amèrica ¿no fareu una escapada a Europa, que em donaria ocasió de poder parlar amb vós i donar-vos, ben estreta, una cordial abraçada?

Vostre afm. Pompeu Fabra

"Alguns dels canvis no obtindran l'aprovació"

Prada, 20 d'abril de 1948

Estimat amic Coromines,

Fent els de l'Institut una revisió del meu *Diccionari general*, jo els trameto llistes de les addicions, esmenes i supressions que crec que cal fer-hi. En fer-se aquesta revisió, he cregut que era l'hora de proposar a l'Institut de canviar la grafia d'un cert nombre de mots. Els canvis que penso proposar són en conjunt els mateixos que vós proposàveu de fer anys endarrera. En les llistes que he tramès fins ara, ja he fet alguns canvis de grafia sense esperar l'aprovació de l'Institut, segur que no els ha de mancar ja que vénen a corregir veritables lapsus i grafies injustificables. Així, he adoptat sense vacil·lar les grafies: *desnerit*, *galàpet*, *escalunya*, *semal*, *tàpera* (*pedallàs* ha estat, naturalment, reemplaçat per *pedallàs* així com *sofisme* per *sofisma*), *buscall*, *romball*, *compta-doria*, *pagadoria*, *évol*, *envà*, *enciam*, *cimolsa*, *falcillot*, *naixó*, *regó*, *llauró*, *quinqué*, *roldor*, *audòmat*, *croat*, *enzim*, *mede*, *got* (en lloc de *god*), *albixeres*, *dextrogir*, *levogir*, *cugucia*, *artíjol*, *leucòcit*, *fagòcit*, *fortuít*,

gratuít. A les quals penso afegir *diaque*, *perpal*, *almugàver*, *sajolida*, *regalècia*, *esvinsar*, *arronsar*, *ars*, *bolig*, *estramordir* (m'ha semblat millor que *estamordir*) [...] Però hi ha canvis que cal evidentment sotmetre per endavant a l'aprovació de l'Institut, dels quals convé que parlem abans de proposar-ne l'admissió. Tinc motius per creure que alguns dels canvis que proposarem vós i jo no obtindran, absent jo, l'aprovació dels actuals membres actius de la Secció; però sense que això ens hagi de deturar de proposar totes les innovacions que creguem indispensables, vull dir-vos per endavant, jo, a qui no fan por les innovacions, que no crec que n'hi hagi prou que una grafia sigui indubtablement millor que l'actual perquè aquesta hagi d'ésser, sense més, *necessàriament* reem-

plaçada per aquella. A l'hora en què es fixà l'ortografia dita de l'Institut, donat l'estat d'anarquia ortogràfica del català renaixentista, hom era lliure d'adoptar per a cada mot la grafia que jutgés -

Dalt, manuscrit d'una carta de Pompeu Fabra enviada a Joan Coromines. A sota, caricatura d'Apa del Mestre feta amb motiu de la publicació, el 1932, del seu 'Diccionari general de la llengua catalana'. El dibuix és reproduït a la biografia de Fabra escrita per Domènec Guansé el 1933 i publicada a la col·lecció "La Nostra Gent", dels Quaderns Blaus, Llibreria Catalònia de Barcelona.

Joan Coromines. Llegeix uns poemes durant l'enterament del seu pare, Pere Coromines, a Buenos Aires, el dia 2 de desembre de 1939.

sim més bona; però, avui, fixada l'ortografia, ens hi hem de mirar abans de canviar la grafia d'un mot, sobretot si es tracta d'un mot important, d'ús freqüent, la imatge visual del qual la gent té ben gravada a la memòria. Això vol dir que [no] pel fet que la grafia actual d'un mot estigui en desacord amb la seva etimologia (és el cas de *endanyar*) hagi d'ésser necessàriament rebutjada, i, encara menys pel fet que no estigui d'acord amb alguna de les normes que es conjuminaren en el moment de fixar l'ortografia (és el cas de *encís*, de *amoïnar*). Altra cosa és que una grafia estigui en desacord amb la pronúncia d'un dialecte important (és el cas de *ti-var*). **Pompeu Fabra**

"Us pertoca ser el cap de les Oficines Lexicogràfiques"

8 de maig de 1948
Quan, fetes prèviament aquestes consideracions, anava a començar l'examen de les innovacions proposades per vós, em calgué interrompre la lletra a causa d'haver-me hagut d'absentar de Prada per alguns dies; i, de retorn, encara no vaig reprendre'n la redacció perquè em calia fer un treball que m'havien encomanat

"Em plau molt, com a amic que us sóc i com a patriota, saber-vos esdevingut un lingüista de primera fila."

i que no he tingut llest fins ara. Però, avui que per fi podria dedicar-me a fer aquell examen, penso que és millor que esperi haver llegit la llista d'innovacions que en l'endemig m'heu enviat. Deixeu-me avançar-vos només, ja que us he parlat de *endanyar*, que no em sembla bé d'abandonar aquesta grafia dient-se a Barcelona, no *endenya*, sinó *endanya* (*Aquest mal sembla que no se t'endanya*, em deia un d'aquests dies la meua dona, que és barcelonina i de pares barcelonins.) El que es pot fer (això si els occidentals diuen *endenya*) és acceptar les dues grafies *endanyar* i *endenyar*. Cp. arrancar i arrencar. Les esmenes que faig al *Diccio-*

nari no es reduïxen, com podeu pensar, a les ortogràfiques; així, un bon nombre de definicions han estat refetes. [...]

Em plau molt, com amic que us sóc i com a patriota, saber-vos esdevingut un lingüista de primera fila, que honora Catalunya; però això, enyorat Coromines, no em consola de la pena que em fa veure-us allunyat de la nostra terra, privat de dedicar-vos de ple a l'obra de perfeccionament de la nostra llengua i d'ésser, com us pertoca, el cap de les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut, de les nostres fins ara desgraciades Oficines. Jo que, quinze anys endarrera, esperava que, per fi, anàvem a redreçar-les un cop desembarassats dels qui tant entrebancaren el seu bon funcionament! Però confio que, amb mi o sense mi, l'obra interrompuda es reprendrà, i vós hi sereu. [...]
Pompeu Fabra

"Les esmenes corren el perill de ser mal acollides"

Prada, 20 de novembre de 1948
Estimat amic Coromines, Vet ací, després d'un silenci que les circumstàncies han fet molt més llarg que no podia preveure, una lletra que és la primera d'una sèrie que em proposo escriure-us sobre les esmenes a fer en el Diccionari general i que cal, naturalment, sotmetre a l'aprovació de l'Institut. Tinc notícies que les esmenes que ja fa temps vaig proposar a la Secció Filològica han estat acceptades totes i confio que ho seran igualment les proposades en una segona llista que ja està en camí; però tinc por que algunes de les que proposaré (d'acord amb vós) en la llista que ara confecciono corren el perill d'ésser mal acollides. Si això ocorria, estigueu segur que no planyeré cap esforç per aconseguir la seva admissió en casos tan clars i importants com *darra-ra*>*darrere*.

Vet ací les esmenes proposades en I i II i les que (sempre d'acord amb vós) penso proposar en III:... [...]
Pompeu Fabra